שאף הן היו באותו הנס. ולא נלמ הא טעמא לא היו חייבות משום דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אף ע"ג דארבעה כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון: **הין באותו הנס.** פי' רש"ס שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית וקשה אף דבירושלמי גרים שאף הן היו באותו ספק משמע שאינן עיקר[א] ועוד דאורייתא[ג] אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס[ד]: **שתאן** חי יצא. משמע לכתחלה בעי מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות ד' נ:) אמרינן הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וקשה בפפ' שלשה שאכלו (שם נא.) אמר י' דברים נאמרו בכוס של ברכה וצריך מי ורש"י פי' שם דהא דקאמרינן לצריך מי היינו שיתנו בו מי כוס ברכת המזון[ד] לאפוקי שלא יצמגו בכוס זה ושפוך בכוס אחר ויברך ור"ת פי' דמי דהתם היינו מזיג ולא מזיג כדאמר בבן סורר (סנהדרין ד' ע.) אינו נעשה בן סורר עד שישתה יין מי ומוקי לה במזיג ולא מזיג והא דמשמע בהמוציא יין (שבת ד' עו:) שמוזגו כראוי דקאמרינן כדי שיצמגנו ויעמוד על רביעית היינו בברכת הארץ דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' נא.) ומוסיף בברכת הארץ ואומר ר"ת דמוסיף מים ולא כפרש"י דמוסיף יין וכן מפרש בערוך[ה] ובני גרבוג"א מפרשי דמי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור כדאמרי' בפ' בתרא דמכות (ד' טז.) ליסק תבא נמלים ול' מיה והיינו שלם דאפילו מת נמי חשיב בריה כדאמרינן בסוף גיד הנשה (חולין ד' קב:) גבי לפור טומאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו ואמרינן נמי (ב"ק ד' נד.) שבירתן זו היא מיתתן[ה] ואתי שפיר דכולהו עשרה דברים אכוס קיימי וגראה לדוקא ביינות שלהם שהיו מחזקים לריך מזיגה אבל בשלנו לא[ו]: **בבת** אחת. נראה כפירוש רשב"ם ששתאן לרופין ולא כפירש"י שעירה ארבעתן לתוך כוס אחד דשתאן משמע הרבה כוסות: **ידי** יין יצא. פי' ידי שמחת יו"ט אלא אם כן יצא ידי ארבעה כוסות: **אחד** חדש ואחד ישן. פירוש שפירש רשב"ם דיקן עדיף הוא עיקר דאמרינן (מגילה ד' טז:) ולאביו שלא כזאת וגו' יין ישן ברוח זקנים נוחה היטנו ואמרינן (ב"ב ד' לא:) כל מילי עתיקא מעלו והא דנקט שאינו פשוט קודם פירשו לעיל בכילל לוקין (ד' פח.) גבי אחד עלם כו': **רובא** דבבא. היינו כמלא לוגמיו כדפרי' לעיל ומיהו לכתחילה לריך לשתות רביעית: **ואת** אמרת כדי מזיגת כוס יפה. אית ספרים דגרסי מאי כדי מזיג' כוס יפה לכל אחד ואחד ולפי זה ס"ד דמקשה דמזיגת כוס יפה דקאמר שמואל בין כולם קאמר דהיינו רובע רביעית הלוג ובריתא קתני רביעית הלוג יין אי בין כולן רובע רביעית לכל אחד והא דקתני אחד מזוג לא שדי ברביעית מזוג אלא כלומר אחד יכול לשתותו מזוג אבל מ"מ בריתא לא מיירי אלא בחי דסגי רביעית לכל ד' אך קשה איך היה סבור המקשה דסגי לכולהו במזיגת כוס יפה והא איכא בהני ארבעה כוסות כוס של ברכה שהוא כוס יפה ורש"ס נמי הקשה הלא בריתא קתנא קתני לכך נראה כספרים דגרסי אידי ואידי חד שיעורא הוא דכדי מזיגת כוס יפה זהו רובע רביעית הלוג יין אי לכל אחד כדי שיהא רביעית עם המזיגה וה"ג מיירי בריתא דמלרכא רביעית עם המזיגה ומתחילה היה סבור דמלרכינן יין אי הרביעית הלוג לכל אחד ואחד ומזוג אשמייה קאי ולא ארביעית דבריתא אבל לבתר דשי קאי שפיר ארביעית והך סוגיא כרב נחמן וכרבא דרש המוצא (שבת ד' עו:) דסבדי כוס של ברכה לריך שיהא בו רובע רביעית הלוג יין אי כדי שיצמגנו ויעמוד על רביעית הלוג ושיעור הולאת יין תנן התם דהוי כמזיגת הכוס יפה דהיינו רובע רביעית וע"י מזיגה יעמוד על רביעית כשיעור כל המשקין דקתני סיפא ואפי' כל המשקין ברביעית דאתיי פריך עלה התם אלא דתנן ובמזוג שני חלקי מים ועוד מים בכד ומלטרפין ונראה לפרש דלאתיי לריך רביעית שלימה להוצאת שבת וכן משמע התם בהניח שמעתא דקאמר אתיי עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דכזית בעי רביעית כו' ופרש"י דהתם לא נהירא כמו שמפורש שם וסבר דכוס של ברכה בעי רביעית יין בין אי בין מזוג אבל מים בכד לא מצטרפים.

אל תרא יין בי יתאדם. הכא מייתי הא קרא לחשיבות יין אדום ובהמוכר פירות (ב"ב ד' לא.) פי' רש"ס התם דמייתי לה לגריעותא ושם מפורש:

מון

שאף הן היו באותו הנס[ב] א"ר יהודה אמר שמואל ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא שתאן בבת אחת יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא שתאן חי יצא אמר רבא [א]ידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת [ב]רב אמר [ב]ידי יין יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק [ג]והוא דאשתי רובא דכסא מיתיבי ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין קתני מיהת כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה אמרי אידי ואידי חד שיעורא הוא [ד]מאי כדי מזיגת כוס יפה דקאמר לכל חד וחד דהוי להו כולהו רביעית רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב [ו]אל תרא יין כי יתאדם ת"ר הכל חייבין בארבעה כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים [ה]ואחד תינוקות א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין [ו]אלא מחלקין להן

קליות

מפרשינן לה במס' שבת בהמוציא יין (ד' עז.). והשתא קס"ד דמזיגת כוס יפה ורובע רביעית לא חד שיעורא הוא. כוס יפה כוס של בהמ"ז משום דעשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו' כדאי' במס' ברכות (ד' נא.): **שאתן חי.** שלא מזגן במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דבבציר מרביעית לא כלום הוא דכי היכי דמזגג בעינן רביעית בין הכל ה"נ מי בעינן רביעית: **בבת אחת.** עירה ארבעתן במתן כוס אחד כך פירש רבינו שלמה. ולא נהירא דאפי' שותה הרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רביעית אינו אלא למעוטי פחות מרביעית אבל טפי מרביעית בכוס אחד חשוב כוס אחד. וא"ל דהכי רובע רביעית בבת אחת שלא על סדר משנתינו אלא שתאן לרופין: **השקה מהן.** מכל כוס וכוס שלא שתה כולו כדמפרש לקמן: **ידי יין יצא.** ששתה ארבעה כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה שאין חשיבות אלא ביין מזוג. והני מילי ביינות שלהן דדרו על חד תלת מיא אבל יינות שלנו לא בעי מזיגה: **ידי יין יצא.** משום שמחת י"ט כדתניא לקמן (דף קנו.) ושמחת בחגך[ז] במה משמחו ביין: **אבל ידי ארבעה כוסות לא יצא.** וכולן חשובין כוס ראשון ולא יותר ולריך להביא עוד שלשה כוסות על הסדר: **לריך שיהא בהן כדי רביעית.** כלומר בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג: **אחד חי.** לריך רביעית דבציר מרביעית לא חשיבא שתייה כדנפקא לן מכל משקה אשר ישתה (ויקרא י"א): **ואחד מזוג.** שהיה בו רובע רביעית יין ושלשה רבעין מים דהוי בין כולהו רביעית: **ואחד ישן.** שאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש. אי נמי חדש אין בו טעם יין: **לריך שיהא בו טעם יין.** למעוטי חדש וישן: **ומראה.** שיהא אדום: **קתני מיהת כדי רביעית.** לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד וס"ד דשני שיעורים הן מדלא קאמר שמואל כדי רביעית כלשון הברייתא: הכי גרסינן כמו שכתוב בספרים **אידי ואידי חד שיעורא כדי מזיגת כוס יפה היינו רביעית.** תירולא היא לומר שלשון שמואל ולשון הברייתא אחד הן וכדי מזיגת כוס יפה דקאמר שמואל היינו רובע רביעית יין כדי שיצמגנו ויעמוד על רביעית דכדאמר בהמוציא יין (שבת ד' עו:) כך נראה שיטה בעיני ועיקר. ורבינו (ח) פי' שכך מקשה הגמ' דקס"ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן ובריתא קאמר לכל אחד ואחד ותירץ הגמ' דשמואל נמי קאמר לכל אחד ואחד וקשיא לי והלא בריתא קתנא קתני לריך שיהא בהן ואיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר: **אל תרא יין.** אל תסמוך להיות רגיל בו כי יתאדם מכלל דיין נמי מראה בעי וטעמא נמי בעי כדמוהר עליה שלא להשתכר בו: **ואחד תינוקות.** שגם הם נגאלו: **וכי מה תועלת יש לתינוקות.** הלא פטורין מן המצות:

קליות

שאף הן היו באותו הנס. כדאמרינן (סוטה דף יא.): בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו וכן בני מקרא מגילה נמי אמרינן הכי[ד] דמשום דע"י אסתר נגאלו וכן בני נר חנוכה במסכת שבת (דף כג.): [**כדי מזיגת כוס יפה.** שיעורו רובע] רביעית כדי שיצמגנו ויעמוד על תלת מיא דאמרינן דלא דרי על חד תלת מיא דאמרינן הוא[ה]. וקא סלקא דעתך דבין כולם קאמר שמואל דליהוי רובע רביעית יין: **שאתן חי.** שלא מזגו במים: **בבת אחת.** עירה ארבעתן לתוך כוס אחד: **ידי יין יצא.** ששתה ד' כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה: **כדי רביעית.** בין כולן. קשיא לשמואל דאמר רובע רביעית דהיינו כוס יפה: ה"ג **מאי כוס יפה דקאמר שמואל לכל חד וחד דהוו להו כולהו רביעית: אל תרא יין כי יתאדם.** אלמא יין מראה בעי:

קליות

רשב"ם

שאף הן היו באותו הנס. דאמר במס' סוטה (ד' יא.): בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי[ו] משום דעל ידי אסתר הוה וכן גבי חנוכה במס' שבת (ד' כג.) לשון מורינו הלוי: **אמר ר"י אמר שמואל ד' כוסות הללו לריך שיהא בהן.** בכל אחד כדי שיהא בהן מזיגת כוס יפה של ברכה שיעורו רובע רביעית לוג כדי שיצמגנו ויעמוד על רביעית לוג דכל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא הכי מפרשינן לה במס' שבת בהמוציא יין (ד' עז.). והשתא קס"ד דמזיגת כוס יפה ורובע רביעית לאו חד שיעורא הוא. כוס יפה כוס של בהמ"ז משום דעשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו' כדאי' במס' ברכות (ד' נא.): **שאתן חי.** שלא מזגן במים יצא וכגון שיש בו רביעית לוג דבבציר מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמזגג בעינן רביעית בין הכל ה"נ מי בעינן רביעית: **בבת אחת.** עירה ארבעתן במתן כוס אחד כך פירש רבינו שלמה. ולא נהירא דאפי' שותה הרבה בכלי אחד לא חשיב אלא כוס אחד דהאי רביעית אינו אלא למעוטי פחות מרביעית אבל טפי מרביעית בכוס אחד חשוב כוס אחד. וא"ל דהכי רובע רביעית בבת אחת שלא על סדר משנתינו אלא שתאן לרופין: **השקה מהן.** מכל כוס וכוס שלא שתה כולו כדמפרש לקמן: **ידי יין יצא.** ששתה ארבעה כוסות: **ידי חירות לא יצא.** כלומר אין זו מצוה שלימה שאין חשיבות אלא ביין מזוג. והני מילי ביינות שלהן דדרו על חד תלת מיא אבל יינות שלנו לא בעי מזיגה: **ידי יין יצא.** משום שמחת י"ט כדתניא לקמן (דף קנו.) ושמחת בחגך[ז] במה משמחו ביין: **אבל ידי ארבעה כוסות לא יצא.** וכולן חשובין כוס ראשון ולא יותר ולריך להביא עוד שלשה כוסות על הסדר: **לריך שיהא בהן כדי רביעית.** בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג: **אחד חי.** לריך רביעית דבציר מרביעית לא חשיבא שתייה כדנפקא לן מכל משקה אשר ישתה (ויקרא י"א): **ואחד מזוג.** שהיה בו רובע רביעית יין ושלשה רבעין מים דהוי בין כולהו רביעית: **ואחד ישן.** שאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש. אי נמי חדש אין בו טעם יין: **לריך שיהא בו טעם יין.** למעוטי חדש וישן: **ומראה.** שיהא אדום: **קתני מיהת כדי רביעית.** לכל אחד ואחד ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד וס"ד דשני שיעורים הן מדלא קאמר שמואל כדי רביעית כלשון הברייתא: הכי גרסינן כמו שכתוב בספרים **אידי ואידי חד שיעורא כדי מזיגת כוס יפה היינו רביעית.** תירולא היא לומר שלשון שמואל ולשון הברייתא אחד הן וכדי מזיגת כוס יפה דקאמר שמואל היינו רובע רביעית יין כדי שיצמגנו ויעמוד על רביעית דכדאמר בהמוציא יין (שבת ד' עו:) כך נראה שיטה בעיני ועיקר. ורבינו (ח) פי' שכך מקשה הגמ' דקס"ד דשמואל קאמר רביעית בין כולן ובריתא קאמר לכל אחד ואחד ותירץ הגמ' דשמואל נמי קאמר לכל אחד ואחד וקשיא לי והלא בריתא קתנא קתני לריך שיהא בהן ואיכא לפרושי נמי דבין כולן קאמר: **אל תרא יין.** אל תסמוך להיות רגיל בו כי יתאדם מכלל דיין נמי מראה בעי וטעמא נמי בעי כדמוהר עליה שלא להשתכר בו: **ואחד תינוקות.** גם הם נגאלו: **וכי מה תועלת יש לתינוקות.** הלא פטורין מן המצות:

קליות

מסורת הש"ס

א) [שבת כג. מגילה ד. עריכין ג.], ב) מיי לח., ג) [בריי"ף והכלי"ש ליתא תיכות רכ תמכן], ד) [מגילה ד.], ה) [שבת עז.], ו) [מגילה ד.], ז) [דברים טז], ח) [ועיין תוספות מגילה ד. ד"ה שאף הן]; ט) ערך עבר, י) [ועי' תוספות ברכות נ: ד"ה מוליט וכו']],

תורה אור השלם

1. אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים:
משלי כג לא

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ה"ג וכו' וכמינו שלמה פי' שכך מקשה וכו' קתמר רובע רביעית בין כולן:

מוסף תוספות

א. [ד]לפירושו היה לו לומר שהן. תוס' מגילה ד. ב. לכך נראה דה"פ דאף הן היו וכו', כלומר שאף להן נעשה נס כמו לאנשים. תוס' ר"פ. וכן בפסח שהיו משועבדות לפרעה במצרים וכן בחנוכה הגזירה היתה מאד עליהן. תוס' מגילה שם. ג. לא נתחייבו נשים מטעם שאף הן היו באותו הנס. תוס' הש"ס. ד. ומוגזו בתוכו. שם. ה. דשייך מיתה בכלי. תוס' ב"ב נ:

רבינו חננאל

וארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה, וקימא לן דכוס יפה הוא כוס של ברכה והוא רביעית. שתאן חי אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא. שתאן בבת אחת אמר רבא ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא. השקה מהן בניו ובני ביתו יצא, והוא דשתה רובא דכסא. מיתיבי ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן. ופרק' כוס יפה הוא רביעית תרויהו חדא שיעורא. ר' יהודה אומר צריך שיהא בהן מראה יין כדכתיב אל תרא יין כי יתאדם. ת"ר ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות. ר' יהודה היה מחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שישאלו, וכן היה רבי טרפון עושה.

קליות. קלי מחטים ישנים: **חוטפין מצה.** מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו. ואית דמפרש חוטפין מצה אוכלין מהר וזה הלשון עיקר מדמייתי הא דר"ע בהדה: **חוץ מערבי פסחים.** כדי שישנו תינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה: **קפסא דמורייסא.** מדה שמוכרין בה את המוריים: **אמנם קדמייסא.** מדה שהיתה בה כבר בטבריה: **חוש יפירס.** על תמנתא דהשתא רביעית: **וכו' משערין רביעים לפסח.** שהיו ממלאין אותה ומנערין אותה לתוך אותה של עכשיו עד שהיא מליאה ומיט הנשארים בתמנתא הן הן רביעית: **ברוס אלבעים.** וברוס חצי אלבע ורוס חומש אלבע: **ברבריסא.** בגודל שיש בטפח ארבע אלבעים מהן: אמה

רשב"ם

קליות. קלי מחטים ישנים דהשתא אסור עדיין בלילה הראשון של פסח. ומקומות יש בספרד שמייבשין חטים ישנים במחבת על גבי האור ואוכלין אותם עם אגוזים בקיטות שעורה מפי רבינו שמואל החסיד וגם בשנה מלינו קליות מחטים ישנים ושנויה במסכת תרומות (פ"ה משנה ג) אגב גרגא דתנן סלתה תרומה טהורה שנפלה לפחות ממאה חולין טמאין תירוס ותשרף רבי אליעזר אומר תעלה א] ותאכל נקודים או קליות או אלום במי פירות: **חוטפין מצה.** מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו ואית דמפרשי חוטפין מצה אוכלין מהר שני לשונות הללו פירש רבינו. ויש גורסין מצות מגביהין את הקערה שיש בה מצה ומרור וז' תבשילין. ולי נראה חוטפין מסלקין את הלחם מיד התינוקות שלא יהו ישנים מתוך מאכל הרבה כדרך התינוק אחר אכילתו ושוב לא יאמלו אבל עכשיו כשחוטפים מהן לא ישנו וישאלו כלומר לא ישנו שלא אכלו כדי שבשן וישאלו כשיראו השינויים שאנו עושין היכירא לתינוקות דלקמן[ב]. וכן מוכח לשון התוספתא[ג] דתניא רבי אליעזר אומר חוטפין מצה לתינוק כדי שלא יישן רבי יהודה אומר משמו אפילו לא אכל אלא חזרת אחת ולא טיבל אלא פרפרת אחת חוטפין מצה לתינוק כדי שלא יישן כלומר גוזלין. ורבינו פי' שכן עיקר אותו הלשון שפירשתי חוטפין ממהרין לאכול מדקתני הא דר"ע בתרה ואיכא למימר לאגב גרגא דקאמר כדי שלא יישן קא מייתי נמי להא עובדא דר' עקיבא דחיים שלא ישנו ותרי מילי מינהו רבי אליעזר חייבי לתקוף מן התינוקות אחר שאכלו מעט כדי שלא ישנו ור"ע חייבי שצריך למהר לעשות הסדר טרם ישנו: **חוץ מערבי פסחים.** כדי שישנו את התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה. ל"נ כשמעכבין עד הלילה לאחר שהחשיך ישנים התינוקות: **אגסים ברוחו להם ביין.** גמ' קאמר לה: **קיסמא דמורייסא.** מדה שמוכרין בה המוריים: **וכו' משערין רביעים של פסח.** שממלאין אותה וממלקין אותה לארבע כוסות דלוג ארבע רביעיות: **ממניסא.** מדה והיינו מומן ועוכלא דמסכת סוטה (דף ח:): **רווח יפירא על דא.** תמניתא: **וכו' משערין רביעים של פסח.** שהיו ממלאין אותה ומערין לתוך אותה של עכשיו עד שהיא מלאה ומיט הנשארים בתומניתא היא רביעית: **[רביעים] של תורה.** כגון רביעית יין של מזיג הלכה למשה מסיני (סוכה דף ו.) ורביעית דם הבאה משני מתים דנפקא לן מקרא (מזיר דף לח.) וכגון רביעית שמן לרקיקי מזיר דאיכא דיליף לה מקראי במנחות (דף פט.). ומדת חלל הכלי בריבוע הוי אלבעים אורך על אלבעים רוחב ברוס אלבעים וחצי אלבע וחומש אלבע ומנא לן ממקום: **דתניא ורחץ במים אף כל בשרו במים במי מקוה.** מיס המיוחדים שנקווו מתחלה מעצמן מדלא כתב במים למעוטי שאובין דאזיל השתא ומייתי וטביל: **כל בשרו.** מדלא כתב בשרו משמע שכל גופו עולה בהן שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן: דהיינו

חוץ מערבי פסחים. ה"ג רבינו שמואל ולא הגירסא[א] דאמרו לא יוכלו לישן בלא אביהם וטעם שני שפירש שמא יעבכו עד שיחשך הרבה אם כן לא היו צריכין לעמוד ביום כי אם בלילה לכך נראה דגרים לילי פסחים והיו רגילין[ב] בבית המדרש לילי י"ט כדאמרינן (ביצה דף כח.) מעשה בשמעון התימני שלא בא בלילי י"ט לבית המדרש למחר מלאו רבי יהודה בן בבא[ג]: **שנאמר** ושמחת **אתה וביתך.** תימה דהאי קרא גבי מעשר שני כתיב בפ' ראה ולא מייתי קרא דכתיב בפ' ראה בני רגל ושמחת אתה ובתך ובתך וי"ל דליף ממעשר דכתיב בימו בהדיא: **בא"י בבלי פשתן המנוהצין.** אבל בבגד לא היו בקיאים לגהץ כדאמר (תענית כט:) גיהוץ שלנו כביכוס שלהם:

במה משמחו ביין. היינו בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש אין שמחה אלא בבשר **וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת.** תימה דהאי קרא בהר עיבל כתיב ולא מייתי קרא דושמחת בתגך דדרשינן מיניה בחגיגה (דף ח.) לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות וי"ל משום דהכא בהדיא כתיב וזבחת שלמים ושמחת: **תמניתא.** פי' רש"ס דהיינו תומן ועוכלא ולא נהירא דבהמוכר את הספינה (ב"ב דף נ.) תשיב לוג ורביעית הלוג תומן ועוכלא וכל מדה ומדה פוחתת והולכת[ד] וכאן משמע שהיא יותר מרביעית: **רביעית** של תורה **אצבעים.** מכאן קשה על פירוש רבותיו של רבינו שלמה שפי' דרביעית בכל מקום היינו רובע הקב כי לפי זה החשבון הוא רביעית הלוג פי"ת רוס המקום ע"ב אלבעות השלך רביעית ישאר נ"ד קח מכל עשריס אחד יעלה אלבעים וחצי אלבע וחומש וכן תקח ברוחב אחד מי"ב וכן באורך הרי אלבעים על אלבעים ברוס אלבעים וחצי אלבע וחומש אלבע וכן תעשה במים ויעלה רביעית (ה) רביעית המגלת השלך החולה ומן הנותרים קח אחד מעשרים ופעמים יוסר חלק שיש עשר או תקח אחד מכ"ד והם ג' אלבעות חלק על חומשין והשלך העשירית ישארו שלשה עשר חומשין וחצי והם אלבעים וחצי וחומש אלבע או קח רביעית והם י"ח אלבעים והשלך הרביעי ישארו י"ג אלבעות וחצי וטול החמישית (ו) מהר"י. [ז] קחה רובע וככה תשלך וחלק החמישי קח ולך או השלך עשירית המים ישארו ל"ו יעלה ב' סאין לכל טופח ולג' אלבעות סאה וחצי השלך מג' אלבעות העשירית כאשר השלכנו מן המים (ח). ולפי תלמוד שלנו החשבון מכוון אבל על גירסת ירושלמי דקאמר אלבעים על אלבעים ברוס אלבע ומחצה ושליש אלבע וכן עשה הפייט ועל גובה חסר שתות מאלבעים והכל ג' קשה כי לפי שיעור המקוה אינו מכוון וי"ל דבירושלמי חייבי באלבעות לפוריית והכא במדבריית ואלבעים וחצי וחומש הם י"ו שתותים וחומש שתות בתו לירושלים נכנס הכל בי"ג שתותים וחצי בתו לנפוחי נכנס הכל בי"ג שתותים ורביע שתות שהם אלבעים חסר שתות ונשאר רביע שתות בתלמוד שלנו יתר וכמו כן צריך למעבו מרוחב כי בתלמוד שלנו מייבי במרובעות וירושל' בעגולות כמו שיסד (ט) הפייט הכוס סובב אלבעים על אלבעים סובב משמע עגול ואלבעים על אלבעים עגולות עולה לאלבעים על [אלבע] וחצי המרובע יתר על העיגול רביע ואלבעים על אלבעים מרובעות מדבריות נכנסות באלבעים על אלבעים עגולות בפוריות ויש בעגולות יותר ד' שתותי שתות שהוא אחד מתשעה חסר ממנו רביע שתות הנשאר

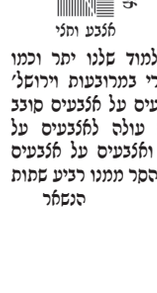
עיגול
אלבעים
אלבע
אלבע
אלבע

אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים שיעור מי מקוה ארבעים סאה אמר רב אשי אמר לי רבין בר חיננא שולחן של מקדש של פרקים הוה דאי ס"ד הדוקי הוה מיהדק אמתא באמתא היכי מטבליה מאי קושיא דילמא בים שעשה שלמה הוה מטביל ליה [6]דתני ר' חייא ים שעשה שלמה מחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה: ולא יפחתו לו מארבעה: היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה והתניא [א]לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי ולא יקנה תרי ולא יעשה צרכיו תרי אמר רב נחמן אמר קרא [1]ליל שמורים [2]ליל המשומר ובא מן המזיקין רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו מצטרף לרעה רבינא אמר ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות כל חד וחד

מצוה

הנשאר בגופה שהוא אחד מכ"ד ישאר שיעור הירושלמי יתר בדבר מועט ולומרמה לא דק ועוד מפרש דירושלמי מייירי בעבוטות שיוכל לרבע אצבעים על אצבעים מתוכם דהוי תילתא טפי כדאמר ריבועא מגו עיגולא פלגא פירוש פלגא של ריבוע הפנימי וכשתסיר שלש מגופה שהם י"ג מומשין ואלי יאמרו ט' מומשין שהם אצבעים חסר מומש והתם נקט חסר שמות נקט כפי הירושלמי והירושלמי לא דק לומרמה והא דיסד הפייט (שם) לריבוע כוס יעותות לא שהוא מרובע אלא קאמר שאותו רביעית מוכן לד' כוסות של פסח שיתקנו כנגד גאולה וישועה:

אמה על אמה. אדם מחזיק עם בגדיו אמה באמה כדאמרי' בעירובין[3] מקומו של אדם אמה ובשמעתא דכוכין (ב"ב דף קא.) משמע דכוך מחזיק אמה עם דופני הארון אלמא גוף האדם אין מחזיק אמה ובמקוה דבעינן אמה כדי שיכנס בריוח עם זרועותיו דאין נדבקין לגופו[4]: **ברום שלש אמות.** ואע"ג דקומת אדם שלש אמות בלא הראש ולכך מצריך בכוכין ארבע אמות בשביל הראש ועובי הדפין במקוה סגי בשלש אמות דכשטובל עולין המים למעלה ומיירי כשהכלי גבוה משלש אמות דאם לא כן כשיכנס יפלו המים למטה ויחסר השיעור ובתרגום (שני פ"ט) דמגילה דחשיב שלש אמות לכל ג' קטועי ראש היו[5]: **אמתא באמתא היכי יתיב.** ופ"ת אפילו לי אמתא באמתא יתיב תיקשי ליה הא יכול להטביל השלמן אמתים ארכו ואמה ואלי קומתו במקוה דהוי אמה על אמה וי"ל שעם הרגלים היתה קומתו אמה ואלי והרגלים לא היו מחוברין עם השלמן וכן פירש רש"י בפרשת תרומה: **בים שעשה שלמה.** ובירושלמי פריך והלא שאובין הן ואע"ג דכלי שמחזיק מ' סאה בלא שהן כורים ביצה אינו מקבל טומאה דאין מיטלטל מלא וריקן לענין שאינה כלי הוא כדאמר בי"ח דבר (שבת דף פז:) גבי המניח כלים תחת הציעון כו' ועוד יש שעשה שלמה היה של נחושת ומקבל טומאה אע"ג דאין מיטלטל מלא וריקן דדוקא כלי עץ איתקש לשק ומשני תיפתר בשהיו רגלי השוורים שהיה עומד עליו נקובים כמולא רמון והיו מחוברין למעיין שתחתיהן והא דנקט טומאה אבל להכשיר המים שביס סגי בשפורת הנוד כתבן בפ"ו דמקואות (משנה ה) ומטבילין בשידה תיבה ומגדל שהן נקובין כשפורת הנוד ומורי הר"ר יחיאל פי' דלריך כאן כמולא רמון לפי שהשוורים מפסיקין בין היס למעיין והוה ליה כהוכך מכלי אל כלי כיון דמרחקי טובא ולריך שיבואו שם מים בשפע והביא ראיה מתוספתא: [7]**ארבעה כוסות.** ירושלמי תמן תניון [8]אין מבשלים יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שמשביחו א"ר יוחנן מיתלפא שיעתיה דרבי יהודה פי' דקתני תורמין יין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל ולכך מחליף ותני אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו דברי רבי יהודה וחכמים מתירין מפני שמשביחו ורבי אלעזר פליג עליה התם ולא מחליף והלכה כרבי יוחנן וכרבנן ואם כן יוצאין ארבע כוסות

במבושל ומקדשין עליו ומברכין עליו בפה"ג:

רבא אמר כוס של ברכה אין מצטרף לרעה. אע"ג דרבא גופיה קאמר לקמן ושמרך לרעה לא מצטרף וד' אין בהם משום זוגות תירץ רשב"ם דהיינו דוקא ממזיקין אבל לכשפים איכא למיחש:

עשרה

לרחבו אמה על אמה יש בו שה ושלשים תחיכות של טפח על טפח והשאה ואלי יש להם שלשים ושה לוגין נמלא כלי של טפח על טפח ברום אצבעים ואלי אצבע ותומש אצבע מחזיק לוג דהיינו ארבע רביעיות מלקחו לרוחבו שתי וערב ותמצא בו ארבע פעמים אצבעים על אצבעים כנגד ארבע רביעיות נמצא כלי של אצבעים ברום אצבעים ואלי אצבע ותומש אצבע מחזיק רביעית דהיינו ביצה ומחצה. לשון קלר שמעם רבינו מרבי יעקב בר יקר רבו ז"ל. איפה שם שאין שאה שה קנין קב ארבע לוגין לוג שה ביצים דהיינו ארבע רביעיות. פירושא דקנא לא גרסינן כלל עד אמר רב אשי ופירוש הוא מהלכות גדולות של רב יהודאי. אמה על אמה יש בה שלשים ושה טפחים בטפח על טפח שהאמה ו' טפחים וכשתחלקנו לאורכו ברלועות שהן רחבות [טפח] תמצא בו ו' [רלועות] כל אחת ואחת רחבה טפח וארכה ו' טפחים ואח"כ חלק כל רלועה לארבה לשה פעמים טפח על טפח וכן לשה רלועות הרי ל"ו טפחים: **שולחן של מקדש.** שולחן של זהב שעשה משה וכתיב ביה (שמות כה) אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה ואלי קומתו: **של פרקים הוה.** שיכולין לפרק רוחבו לשנים וכן רגלי השלמן אינן מחוברין יפה ויכולין לפרקן: **דאי ס"ד הדוקי מיהדק.** שאין יכולין לפרק רחבו: **היכי מלי מטבליה ליה.** הואיל ורחבו אמה בכלי שהוא על אמה דמקוה היה שם בעזרה כדאי' בסדר יומא (ד' לא.). מ"ל באמת המים שבעזרה שבה מטבילין כלי שרת שנטמאו והיתה רחבה אמה ועל שם כך נקראת אמה כדתנן (יומא דף נא:) אלו ואלו מתערבין באמה. ולשון לשון רבינו יעקב מדאמר רב אשי למלתיה גבי מקוה: השלמן מקבל טומאה כדאמרינן בחומר בקודש (חגיגה כו:) דאמר ר"ל מאי דכתיב[9] השלמן הטהור מכלל שהוא טמא: **מחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה.** במס' עירובין (יד:) מפרש מנא לן: **מי מפקני.** ארבע כוסות שהן זוגות דאתי בהו לידי סכנה דאפילו למ"ד לקמן[10] דארבעה לין בו משום זוגות אלא בתרי לענין כשפים מיהא חיישינן לקמן [קי:] בשמעתין: **פרי.** זוגות: **לרעה.** תשמיש: **רבא אמר כוס של בהמ"ז.** שהוא שלשי לרעה אינו מצטרף להשלים זוגות לסכנה אם שותה רביעי אחריו וכי האי גוונא אמרי' לקמן [שם] ושמרך[11] לרעה אינו מצטרף:

מצוה

אמה על אמה ברום שלש אמות. מחזיקין ארבעים סאה אלקחו מחלה כולו ברומו שלש אמות יש בהן שמונה עשר טפחים אלקס לי"ו אלקים ותמצא בכל אלק ואלק טפח ואלי אצבע ומחזיק אחד מי"ו במ' סאה כמה הן ב' סאין ואלי סאה טפח ואלי אצבע כמה תומש אצבעות הן עשרים ואנים ואלי תומש [6] טטפח כ' תומשים אלי אצבע ב' תומשין ואלי אלוק כ"ב תומשים ואלי לאמשה אלקים תמצא בכל אלק ד' תומשין ואלי אלוק ב' סאין ואלי סאה לאמשה אלקים תמצא בכל אלק אלי סאה נמצא דאתרבע תומשין ואלי תומש מחזיק אלי סאה ועוד ד' תומשין ואלי תומש מחזיק אלי סאה [ועוד ד' תומשין ואלי תומש מחזיק אלי סאה] נמצא כל אמה על אמה ברום י"ג תומשין ואלי תומש מחזיק סאה ואלי סאה תשוב סאה ואלי סאה לוגין תמצא ל"ו לוגין כיצד סאה ואלי סאה תשעה קנין שהם קנים לסאה והקב ד' לוגין הרי ל"ו לוגין בכלי אמה על אמה ברום י"ג תומשים ואלי תומש אלוק הכלי בתוכן ורוחב לטפחים תמצא אמה על אמה ל"ו טפחים בטפח על טפח שהאמה ו' טפחים וכשתחלקנו לאורכו ברלועות שהן רחבות טפח תמצא בו ו' רלועות כל אחת ואחת רחבה טפח וארכה כל רלועה לארבה לשה תמצא בשה רלועות ל"ו טפחים בטפח על טפח ומחזיק ל"ו לוגין נמצא כלי שהוא טפח על טפח ברום י"ג תומשים ואלי תומש מחזיק לוג וטפח ארבע אצבעות אלוק ארבע אצבעות על ד' אצבעות שתי וערב לד' נמצא כל רביעית אצבעים על אצבעים נמצא כל אצבעים על אצבעים ברום י"ג תומשים ואלי תומש מחזיק רביעית הלוג משוב י"ג תומשים ואלי ותמצא בהן אצבעים ואלי אצבע ותומש אצבע: **של פרקים הוה.** שיכולין לפרוק רחבו לשנים: **דאי סלקא דעתך הדוקי מיהדק.** שאין יכולין לפרוק רחבו: **היכי מלי מטבליה ליה.** הואיל ורחבו אמה בכלי שהוא אמה על אמה: **פרי.** זוגות: **ולא יעשה אדם לרעה.** תשמיש: **כוס של ברכה המוזן.** שהוא רביעי[6]: **לרעה אין מצטרף.** אבל בעלמא מצטרף כגון אם שתה שני כוסות והוא שלישי ולרעה אין מצטרף כגון אם שתה שלש והוא רביעי:

מצוה

רשב"ם

דהיינו אמה על אמה ברום שלש אמות. לריך שיהא הכלי מלא מים שיטבול בו האדם ושיערו חכמים דהיינו ארבעים סאה ומינה יליפינן לרביעית של תורה. כיצד אלקחו מתחלה כולו לרומו רומו של מקוה שלש אמות דהיינו שמונה עשר טפחים ואלקס לששה עשר אלקים ותמצא בכל אלק ואלק טפח ואלי אצבע גובה ברוחב אמה על אמה ומחזיק אחד מששה עשר באלרבעים סאה דהיינו שני סאין ואלי סאה טפח ואלי אצבע כמה תומשי אצבעות הן מד' אצבעות עשרים תומשין ומאלי אצבע ב' תומשין ואלי אלקס להני כ"ב תומשין ואלי לאמשה אלקים ותמצא בכל אלק ואלק ארבעה תומשין ואלי השלך מהן שני אלקים שהן תשעה תומשין ועבכ בידך שלשה אלקים שהן שלשה עשר תומשין ואלי של רוס הכלי דהיינו רוס אצבעים ואלי אצבע ותומש אצבע וכאשר מיעטת רוס הכלי שני אלקים מתמשה ושאלרו שלשה אלקים כן תמעיט את המשקין שנשאלרו בידיהו מאלרבעים סאה שני סאין ואלי דהיינו אמשה אלאין השלך השני אלקים ועבכ השלשה אלקים שהן סאה ואלי ונמצא כלי של אמה מרובע ברום [ג) א] אצבע ואלי אצבע ותומש אצבע מחזיק סאה ואלי אלקהו לרחבו אמה על אמה יש בו שה ושלשים תחיכות של טפח על טפח והסאה ואלי יש להם שלשים ושה לוגין נמצא כלי של טפח על טפח ברום אצבעים ואלי אצבע ותומש אצבע מחזיק לוג דהיינו ארבע רביעיות אלקהו לרוחבו שתי וערב ותמצא בו ארבע פעמים אצבעים על אצבעים כנגד ארבע רביעיות נמצא כלי של אצבעים ברום אצבעים ואלי אצבע ותומש אצבע מחזיק רביעית דהיינו ביצה ומחצה. לשון קלר שמעם רבינו מרבי יעקב בר יקר רבו ז"ל. איפה שם שאין שאה שה קנין קב ארבע לוגין לוג שה ביצים דהיינו ארבע רביעיות. פירושא דקנא לא גרסינן כלל עד אמר רב אשי ופירוש הוא מהלכות גדולות של רב יהודאי. אמה על אמה יש בה שלשים ושה טפחים בטפח על טפח שהאמה ו' טפחים וכשתחלקנו לאורכו ברלועות שהן רחבות טפח ואלרכה טפח ואלרכה ו' טפחים ואח"כ חלק כל רלועה לארבה לשה פעמים טפח על טפח וכן לשה רלועות הרי ל"ו טפחים: **שולחן של מקדש.** שולחן של זהב שעשה משה וכתיב ביה (שמות כה) אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה ואלי קומתו: **של פרקים הוה.** שיכולין לפרק רוחבו לשנים וכן רגלי השלמן אינן מחוברין יפה ויכולין לפרקן: **דאי ס"ד הדוקי מיהדק.** שאין יכולין לפרק רחבו: **היכי מלי מטבליה ליה.** הואיל ורחבו אמה בכלי שהוא אמה על אמה דמקוה היה שם בעזרה כדאי' בסדר יומא (ד' לא.). מ"ל באמת המים שבעזרה שבה מטבילין כלי שרת שנטמאו והיתה רחבה אמה ועל שם כך נקראת אמה כדתנן (יומא דף נא:) אלו ואלו מתערבין באמה. ולשון לשון רבינו יעקב מדאמר רב אשי למלתיה גבי מקוה: השלמן מקבל טומאה כדאמרינן בחומר בקודש (חגיגה כו:) דאמר ר"ל מאי דכתיב[9] השלמן הטהור מכלל שהוא טמא: **מחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה.** במס' עירובין (יד:) מפרש מנא לן: **מי מפקני.** ארבע כוסות שהן זוגות דאתי בהו לידי סכנה דאפילו למ"ד לקמן[10] דארבעה לין בו משום זוגות אלא בתרי לענין כשפים מיהא חיישינן לקמן [קי:] בשמעתין: **פרי.** זוגות: **לרעה.** תשמיש: **רבא אמר כוס של בהמ"ז.** שהוא שלשי לרעה אינו מצטרף להשלים זוגות לסכנה אם שתה רביעי אחריו וכי האי גוונא אמרי' לקמן [שם] ושמרך[11] לרעה אינו מצטרף:

מצוה

ברכה נשארו ג' כוסות. רבינא אמר כל חדא וחדא מצוה בפני עצמה היא. ואינן מצטרפין זה עם זה.

ע) טור ח"מ סי' קכו:
סג ב טור ח"מ סימן תפז וס"ע סימן תפח סעי' ג בהגה"ס:

רבינו חננאל

אמה על אמה ברום שלש. שיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה. פי' רבינית של תורה ביצה ומחצה, כי הלוג הוא ששה ביצים. רבינית הוא ביצה ומחצה. ותנן לוג וחצי לוג ורביעית, אלמא רבינית רביע לוג הוא. הין הוא שנים עשר לוג שנאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי, זה במנטריא י"ב הוא. נמצא שיעור ההין י"ב לוג, והן מ"ח רביעיות שהן ע"ב ביצים. ושיעור הקב ארבעת לוגין, שהן י"ו רביעיות. כדתנן הללל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה, וכמה שיעור ההין שנים עשר לוג. [שמאי] אומר תשעת קבין שהן ל"ו לוג. אלמא קב ארבעת לוגין הוא. שיעור הסאה ששת קבין שהן שני הינין שהן כ"ד לוג שהן צ"ו רביעיות שהן קמ"ד ביצים. איפה שלשת סאין שהן י"ח קבין שהן (ד') [ו"ו] הינין (ר"ב) [ע"ב] לוגין שהן רפ"ח רביעיות שהן תל"ב ביצים. שיעור חלה מעשיריית האיפה, ועומר. זה הוא מ"ג ביצים וחומש ביצה. וכן שיעור חלת מצה בפסח. רבינית של תורה אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע ובגדול. שהן בתבריתא י"א אצבעות חסר חומש אצבע. באצבע רוחב ובאצבע רום. מי מקוה אמה על אמה ברום שלש, שיערום חכמים ארבעים סאה, וכל סאה ששת קבין, וכל קב ארבע לוגין, וכל לוג ארבע רביעיות. נמצא שיעור המקוה תתק"מ לוג, ג' אלפים תת"מ רביעיות. והאמה ו' טפחים וכל טפח ד' אצבעות בגדול. כשתחלוק מ' סאה לשלש אמות, נמצא בכל אמה על אמה ברום [אמה] י"ג סאין ושליש סאה, ונמצא באמה על אמה ברום טפח שהוא שתות אמה, סאתים וחמשת לוגין ושליש לוג. נמצא על זה החשבון באמה על אמה ברום אצבע שהוא רובע טפח, י"ג לוג ושליש. ונמצאו באמה על אמה ברום (אצבע) [אמה] י"ג אלף (ותתנ"ד) [ותתכ"ד] אצבע. נמצאו (בד') [בג'] אמות אחד וארבעים אלף אצבע ותע"ב אצבעות באצבע [אורך ובאצבע] רוחב ורום אצבע. וכשתחשוב ארבעים סאה שיערו המקוה, בכל סאה צ"ו רביעיות כמו שבארנוהו למעלה, נמצאו ג' אלפים שמונה מאות וארבעים רביעיות שיערו שלמוה. עוד חשוב כ"ד אורך ב"כ רוחב קב ושני שלישי קב. בו' רוחב, קב חסר שתות, שהוא ג' רביעיות הקב ושליש. (כ"ג) [בג'] רוחב, רביע הקב ושני שלישי רביעית שהן עשר ביצים. ברוחב אצבע, שלש ביצים ושליש ביצה. עד כאן מדת הרוחב, מכאן ואילך מדת האורך. י"ב אצבע אורך באצבע רוחב וברום אצבע, ביצה ושני שלישי ביצה, נמצאו ביצה ושני שלישיה עשרה שתותי ביצה (נשאר) [מחזיק] י"ב

תורה אור השלם

1. לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַיְיָ לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיְיָ שִׁמֻּרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: שמות יב מב

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אמה וכו' ואלי תומש כי הטפח כו': (ו) רשב"ם ד"ה דהייט אמה וכו' נמצא כלי של אמה מרובע ברום אצבעים ואלי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמתא וא"ת אפילו א' אמתא. עיין בספר בית שלום על התורה פ' תרומה בפסוק ועשית שלחן:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) רשב"ם ד"ה דהייט וכו' ברום אצבע. ל"ל אצבעים:

מוסף רש"י

מקוה טהרה. ארבעים סאה (ערובין יד.).

מוסף תוספות

א. שנהרגו ואח"כ נחלו. תוס' יומא לא.

רבינו חננאל (המשך)

אצבעות אורך ברום אצבע ורוחב אצבע, כשתחלוק אלו י"ב אצבעות לי' שתותיהן. מגיע לכל שתות, אצבע וחומש אצבע, הוצא מהן אצבע וחומש לשתות האחד נשתייר י"א אצבעות חסר חומש אצבע לט' שתותיהן שהן ביצה ומחצה שהיא רבינית של תורה. עוד דרך אחרת כשתחלוק מ"א אלף אצבע ותע"ב אצבעות לג' אלפים ותת"מ רביעיות, [ינגיע] אחד עשר אצבעות פחות חומש לכל רביעית, נמצאים בכל רביע י"א אצבע חסר חומש אצבע. **תאני ר' חייא ים שעשה שלמה** מחזיק ק"נ מקות טהרה. כבר פרשנוהו בעירובין במקומו פי' מבואר. **לא יפחתו לו** כו'. איפשר מתקני רבנן מילתא דאית בה סכנה והתניא לא יאכל תרי ולא ישתה תרי ולא יעשה צרכיו תרי. ופרקינן ליל שמורים המשומר מכל היזק. רבא אמר כוס של ברכה מצטרף לטובה ולא לרעה, וכשתסיר כוס של

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מצוה באפי נפשה הוא לא יעשה צרכיו תרי אמאי נמלך הוא אמר אביי הכי קאמר לא יאכל תרי [ו]**וישתה תרי ולא יעשה צרכיו אפילו פעם אחת דילמא חליש ומיתרע ת"ר שותה כפלים דמו בראשו אמר רב יהודה אימתי בזמן שלא ראה פני השוק אבל ראה פני השוק הרשות בידו אמר רב אשי חזינא ליה לרב חנניא בר ביבי דאכל כסא הוה נפיק וחזי אפי שוקא ולא אמרן אלא לצאת לדרך אבל בביתו לא אמר ר' זירא ולישן בלצאת לדרך דמי אמר רב פפא ולצאת לבית הכסא כלצאת לדרך דמי ובביתו לא והא רבא מני כשורי ואביי כי שתי חד כסא מנקיט ליה אימיה תרי כסי בתרי ידיה ורב נחמן בר יצחק כי הוה שתי תרי כסי מנקיט ליה שמעיה חד כסא חד כסא מנקיט ליה תרי כסי בתרי ידיה** [ג]**אדם חשוב שאני אמר עולא עשרה כוסות אין בהם משום זוגות עולא לטעמיה דאמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא** [ד]**עשרה כוסות תיקנו חכמים בבית האבל ואי ס"ד עשרה כוסות יש בהן משום זוגות היכי קיימי רבנן ותקנו מילתא דאתי לידי סכנה אבל תמניא יש בהן משום זוגות רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו** [1]**שלום לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל שיתא יש בהן משום זוגות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו ויחונך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל ארבעה יש בהן משום זוגות אביי ורבא דאמרי תרוייהו** [2]**וישמרך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף ואזדא רבא לטעמיה דרבא אפקינהו לרבנן בארבעה כוסות אע"ג דאיתזק רבא בר ליואי לא חש לה למילתא דאמר ההוא משום דאותבן בפירקא הוה אמר רב יוסף אמר לי יוסף שידא אשמדאי מלכא דשידי ממונה הוא אכולהו זוגי ומלכא לא איקרי מזיק איכא דאמרי לה להאי גיסא אדרבה מלכא [רתחנא הוא]** [ה]**מאי דבעי עביד** [ו]**שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין מוחין בידו אמר רב פפא אמר לי יוסף שידא בתרי קטלינן בארבעה לא קטלינן בארבעה מזקינן בתרי בין בשוגג בין במזיד בארבעה במזיד אין בשוגג לא ואי אישתלי ואיקרי ונפק מאי תקנתיה לינקוט זקפא דידיה דימיניה בידא דשמאליה וזקפא דשמאליה בידא דימיניה ונימא הכי אתון ואנא הא תלתא ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא ארבעה נימא ליה אתון ואנא הא חמשה ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא שיתא נימא ליה אתון ואנא הא שבעה הוה עובדא עד מאה וחד ופקע שידא אמר אמימר אמרה לי רישתינהי דנשים כשפניות האי מאן דפגע בהו בנשים כשפניות נימא הכי חרי חמימי בדיקולא בזייא לפומייכו נשי דחרשייא קרח קרחייכי פרח פרחייכי**

איבדור

עשרה אין בהם משום זוגות.

ולית ליה דרבא דאמר לעיל כוס של ברכה אין מצטרף לרעה דבאותן עשרה כוסות איכא ברכת המזון: **ומלכא לא מקרי מזיק.** והא דתניא לא יאכל תרי הייינו משום כפיס וכשב"ס פירש דפעמיים מזיק: (שיין לקמן דף קיא ע"ב): **האי מאן דפגע באיתתא בו'.** והא דאמר ר' אמי שמתו (ברכות דף כ.) ר' יוחנן הוה קאזיל ויתיב אשערי טבילה כי היכי דילדן זרעא כוותיה הכא דפגע בעת שעולה מן המים ור' יוחנן אשערי טבילה יתיב אי נמי התם יתיב [ז] הכא פגע אי נמי רבי יוחנן היה אומר אופך בוח על וגו':

נפתח

מצוה באפי נפשה הוא לא יעשה צרכיו תרי אמאי נמלך הוא אמר אביי הכי קאמר לא יאכל תרי [ו]וישתה תרי ולא יעשה צרכיו אפילו פעם אחת דילמא חליש ומיתרע ת"ר שותה כפלים דמו בראשו אמר רב יהודה אימתי בזמן שלא ראה פני השוק אבל ראה פני השוק הרשות בידו אמר רב אשי חזינא ליה לרב חנניא בר ביבי דאכל כסא הוה נפיק וחזי אפי שוקא ולא אמרן אלא לצאת לדרך אבל בביתו לא אמר ר' זירא ולישן בלצאת לדרך דמי אמר רב פפא ולצאת לבית הכסא כלצאת לדרך דמי ובביתו לא והא רבא מני כשורי ואביי כי שתי חד כסא מנקיט ליה אימיה תרי כסי בתרי ידיה ורב נחמן בר יצחק כי הוה שתי תרי כסי מנקיט ליה שמעיה חד כסא חד כסא מנקיט ליה תרי כסי בתרי ידיה [ג]אדם חשוב שאני אמר עולא עשרה כוסות אין בהם משום זוגות עולא לטעמיה דאמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא [ד]עשרה כוסות תיקנו חכמים בבית האבל ואי ס"ד עשרה כוסות יש בהן משום זוגות היכי קיימי רבנן ותקנו מילתא דאתי לידי סכנה אבל תמניא יש בהן משום זוגות רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו [1]שלום לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל שיתא יש בהן משום זוגות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו ויחונך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל ארבעה יש בהן משום זוגות אביי ורבא דאמרי תרוייהו [2]וישמרך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף ואזדא רבא לטעמיה דרבא אפקינהו לרבנן בארבעה כוסות אע"ג דאיתזק רבא בר ליואי לא חש לה למילתא דאמר ההוא משום דאותבן בפירקא הוה אמר רב יוסף אמר לי יוסף שידא אשמדאי מלכא דשידי ממונה הוא אכולהו זוגי ומלכא לא איקרי מזיק איכא דאמרי לה להאי גיסא אדרבה מלכא [רתחנא הוא] [ה]מאי דבעי עביד [ו]שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין מוחין בידו אמר רב פפא אמר לי יוסף שידא בתרי קטלינן בארבעה לא קטלינן בארבעה מזקינן בתרי בין בשוגג בין במזיד בארבעה במזיד אין בשוגג לא ואי אישתלי ואיקרי ונפק מאי תקנתיה לינקוט זקפא דידיה דימיניה בידא דשמאליה וזקפא דשמאליה בידא דימיניה ונימא הכי אתון ואנא הא תלתא ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא ארבעה נימא ליה אתון ואנא הא חמשה ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא שיתא נימא ליה אתון ואנא הא שבעה הוה עובדא עד מאה וחד ופקע שידא אמר אמימר אמרה לי רישתינהי דנשים כשפניות האי מאן דפגע בהו בנשים כשפניות נימא הכי חרי חמימי בדיקולא בזייא לפומייכו נשי דחרשייא קרח קרחייכי פרח פרחייכי

איבדור

מצוה באפי נפשה הוא לא יעשה צרכיו תרי אמאי נמלך הוא אמר אביי הכי קאמר לא יאכל תרי [ו]וישתה תרי ולא יעשה צרכיו אפילו פעם אחת דילמא חליש ומיתרע ת"ר שותה כפלים דמו בראשו אמר רב יהודה אימתי בזמן שלא ראה פני השוק אבל ראה פני השוק הרשות בידו אמר רב אשי חזינא ליה לרב חנניא בר ביבי דאכל כסא הוה נפיק וחזי אפי שוקא ולא אמרן אלא לצאת לדרך אבל בביתו לא אמר ר' זירא ולישן בלצאת לדרך דמי אמר רב פפא ולצאת לבית הכסא כלצאת לדרך דמי ובביתו לא והא רבא מני כשורי ואביי כי שתי חד כסא מנקיט ליה אימיה תרי כסי בתרי ידיה ורב נחמן בר יצחק כי הוה שתי תרי כסי מנקיט ליה שמעיה חד כסא חד כסא מנקיט ליה תרי כסי בתרי ידיה [ג]אדם חשוב שאני אמר עולא עשרה כוסות אין בהם משום זוגות עולא לטעמיה דאמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא [ד]עשרה כוסות תיקנו חכמים בבית האבל ואי ס"ד עשרה כוסות יש בהן משום זוגות היכי קיימי רבנן ותקנו מילתא דאתי לידי סכנה אבל תמניא יש בהן משום זוגות רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו [1]שלום לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל שיתא יש בהן משום זוגות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו ויחונך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אבל ארבעה יש בהן משום זוגות אביי ורבא דאמרי תרוייהו [2]וישמרך לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף ואזדא רבא לטעמיה דרבא אפקינהו לרבנן בארבעה כוסות אע"ג דאיתזק רבא בר ליואי לא חש לה למילתא דאמר ההוא משום דאותבן בפירקא הוה אמר רב יוסף אמר לי יוסף שידא אשמדאי מלכא דשידי ממונה הוא אכולהו זוגי ומלכא לא איקרי מזיק איכא דאמרי לה להאי גיסא אדרבה מלכא [רתחנא הוא] [ה]מאי דבעי עביד [ו]שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין מוחין בידו אמר רב פפא אמר לי יוסף שידא בתרי קטלינן בארבעה לא קטלינן בארבעה מזקינן בתרי בין בשוגג בין במזיד בארבעה במזיד אין בשוגג לא ואי אישתלי ואיקרי ונפק מאי תקנתיה לינקוט זקפא דידיה דימיניה בידא דשמאליה וזקפא דשמאליה בידא דימיניה ונימא הכי אתון ואנא הא תלתא ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא ארבעה נימא ליה אתון ואנא הא חמשה ואי שמיע ליה דאמר אתון ואנא הא שיתא נימא ליה אתון ואנא הא שבעה הוה עובדא עד מאה וחד ופקע שידא אמר אמימר אמרה לי רישתינהי דנשים כשפניות האי מאן דפגע בהו בנשים כשפניות נימא הכי חרי חמימי בדיקולא בזייא לפומייכו נשי דחרשייא קרח קרחייכי פרח פרחייכי

איבדור

מצוה באפי נפשה הוא לא יעשה צרכיו תרי אמאי נמלך הוא אמר אביי הכי קאמר לא יאכל תרי ויעשה צרכיו אפילו פעם אחת. ואין מצטרפין זה לזה: **אמאי נמלך הוא.** ואין מצטרפין לזוגות: **הכי קאמר לא יאכל תרי ויעשה צרכיו אפילו פעם אחת.** מתמת תשמיש אחידי דזוגות קאי מיתרע. **שלא יאכל פני השוק.** בין כוס לכוס: **ולא אמרן.** שני משתכל בשאלה ולפי חשבון הקורות מזדהר בזוגות: **כי הוה שתי חד כסא מנקטא תרי כסי.** דהוו להו תלתא: **אדם חשוב שאני.** דמסרי שדים נפשייהו לאזוקי: עשרה כוסות דנית האבל מפרש טעמא בכתובות בפ"ק (דף ח.): **שלום.** תיבה שבעיעת ליש ה' פניו אליך וגו' (ב): **לטובה מצטרף** (ג). אם שתה שבעה וחזר ושתה את השמיני אין שמיני מצטרף עמהן: **אפקינהו לרבנן בארבעה.** פעמים הרבה כשהיו נפטרים ממנו היה משקן ויש פעמים שלא היה משקן אלא ז' פעמים ונפטרין: **דאותבן בפרקא הוה.** שהיה רגיל להקשות בשעת הדרשה: **לא אתקרי מזיק.** ולא מייתינן לזוגות: **בתרי.** כסי קטלינא ליה משום זוגות: **איקרי ונפיק.** בזוגות מאי תקנתיה: **זקפא.** גודל: **אי שמע קלא.** ואפילו קול אדם או אשה דאמר ארבעה נימא איהו המשה: **רישתינהי דנשים כשפניות.** השולטת עליהם אמרה לי דבר זה: **חרי חמימי בדיקולי בזייא.** לואה חמה בסלים נקובים וקרועים: **לפומייכו נשי חרשייא.** יזדמנו לפיכם נשים כשפניות: **קרח קרחייכי.** יהי רצון שימרטו אותן שערות שלכם שאתן מכשפות בהן: **פרח פרחייכי.** יצא הרוח אותן פירורי לחם שאתן מכשפות בהן:

איבדור

רש"ב"ם

מצוה באפי נפשיה היא. ואין מצטרפין זה לזה: **נמלך הוא.** דתשמיש ראשון גמר ביאתו ובטל תאותו: **הכי קאמר לא יאכל תרי ויעשה צרכיו אפי' פעם אחת.** כלומר אדם שאכל זוגות יזהר בעצמו שלא ישמש מטתו אחרי כן עד זמן מרובה דילמא חליש ומתמת תשמיש ואחידי דזוגות קאי מיתרע מזליה: **כפלים.** כמו זוגות: **דמו בראשו.** עון מיתתו על ראשו מוטל שהוא ממית עצמו: **בזמן שלא ראה פני השוק.** בין כוס לכוס: **ולא אמרן.** דמרעי ליה זוגות אלא לצאת לדרך אבל בעמוד בביתו ליה בז: **מני כשורי.** כששותה כוס זה מסתכל בקורה זו וכשהוא שותה שני מסתכל בשאלה ולפי חשבון הקורות מזדהר בזוגות: **כי הוה שתי חד כסא מנקטא תרי כסי.** דהוו להו תלתא: **אדם חשוב שאני.** דמסרי שדים נפשייהו לאזוקי: עשרה כוסות דנית האבל מפרש טעמא בכתובות בפ"ק (דף ח.): **שלום.** תיבה שבעיעת ליש ה' פניו אליך וגו' (ב): **לטובה מצטרף** (ג). אם שתה שבעה וחזר ושתה את השמיני אין שמיני מצטרף עמהן: **אפקינהו לרבנן בארבעה.** פעמים הרבה כשהיו נפטרים ממנו היה משקן ויש פעמים שלא היה משקן אלא ז' פעמים ונפטרין: **דאותבן בפרקא הוה.** שהיה רגיל להקשות בשעת הדרשה: **לא אתקרי מזיק.** ולא מייתינן לזוגות: **בתרי.** כסי קטלינא ליה משום זוגות: **איקרי ונפיק.** בזוגות מאי תקנתיה: **זקפא.** גודל: **אי שמע.** ואפילו קול אדם או קול אשה דאמר ד' נימא איהו המשה שלא יעמוד בזוגות: **פקע שידא.** מרוד לעבר: **רישתינהי דנשים כשפניות.** גזירתן של נשים כשפניות השולטת עליהן ומלמדתן אמרה לי דבר זה: **חרי חמימי בדיקולי בזייא.** לואה חמה בסלים קרועין ונקובין: **לפומייכו חרשייא.** לפיכם נשים כשפניות: **קרח קרחייכו.** יהי רצון שימרטו אותן שערות שלכם שאתם מכשפין בהן: **פרח פרחייכו.** הרוח יצא אותם פירורי לחם שאתם מכשפות בו. ונראה לי דהאי דכתיב נשים כשפניות ביחזקאל (יג) הנני אל כסותיכנה אשר אתנה מעודדות שם את הנפשות לפורחות אחד מכלי אומנות של כשוף:

איבדור

מסורת הש"ס

ו) ס"א ויעשה צרכיו ולא יתה תרי ויעשה צרכיו, ג) [ברכות יט. וש"נ], ג) [כתובות ח:], ד) [סנהדרין כ: ב"ק ס. ב"ב ק: יומא עו:], ה) [במדבר ו], 1) [ל"ל רבא],

תורה אור השלם

1. יִשָּׂא יְיָ פָנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:
במדבר ו כו
2. יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ:
במדבר ו כד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לטובה מצטרף לרעה לא מצטרף אם שתה כו':

מוסף רש"י

עשרה כוסות. להרבות לו בשתיה כדתניא (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש (כתובות ח:). שהמלך פורץ גדר. גדרות של אחרים, לעשות לו דרך. קלר מניחו לפרלסו או לכרמו (יבמות עו: וכנו"ז סנהדרין כ:) או: פוכך גדר שדה אחרים לעשות לו דרך ולאוכלוסין שלו, דאמרינן בב"ע (לט:) דרך המלך אין לה שיעור (ב"ק ס:) ולא יטה ימין ושמאל, ובפסחי בפרשת המלך נקפא לן מקראי, ונראה בעיני דמדכתב לגבאי רוס לבנו מאחיו קדריש גדלהו משל אחיו, כדדרשינן נמי והסכן הגדול מאחיו (רשב"ם ב"ב צט:).

מוסף תוספות

א. שהיה יושב שם בקבע אין זו פגיעה. תוס' ב"מ פד.

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"ג מהל' אבל הל' מ]:
ב [מיי' פ"ח מהל' מלכים הל' ג]:

רבינו חננאל

השותה [שתין] כוסות דמו בראשו, ואם ראה פני השוק(ג)אוישן אויצאלבית הכסא אינו חרושש. עשרה (זוגות) כוסות אין בהן משום זוגות מדתקנינהו רבנן בבית האבל. וישמרך שהוא סוף ג' תיבות, ויחונך שהוא סוף חמשה, שלום שהיא תיבה שביעית, הני כלהו לא מצטרפי לרעה. כלומר כוס הג' אינו מצטרף עם הד', ולא הה' עם הו' ולא הז' עם הח'. רבה בר לואי דאיתזק משום דאותביה לרבא בפירקא. אמר יוסף שידא, אתרי קטלינן, בין בשוגג בין במזיד, ארבעה במזיד מזקינן.

ג) נראה דהיה לרבינו גרסא אחרת בגמרא דאם ישן או יוצא לבית הכסא אינו חוש מושם זוגות ול"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות